

PYSZNIE (68) *av*

pysznie (39), **pyszno** (28), *pysznie a. pyszno* (1); *pysznie RejRozm, Leop, BibRadz, RejAp, RejPos, Calep* (6), *GrabowSet*; *pyszno RejJóz* (3), *RejKup* (2), *GliczKsiąż, RejWiz, BielKron* (2), *BielSat, BudBib, ModrzBaz, SkarŻyw* (2), *KochMRot, BielRozm*; *pysznie : pyszno BierEz* (4:2), *RejZwierz* (1:3), *Mącz* (20:5), *RejZwierz* (2:2).

e oraz *o* prawdopodobnie jasne (tak zwykle w *-e* oraz *-o av*).

comp *pyszni(e)j* (1).

Sł stp: *pysznie, pyszno, Cn*: *pyszno, pysznie s.v. mówię głośno, Linde: pysznie* (bez cytatu), *pyszno XVI* (jeden z niżej notowanych przykładów) – XVII w.

1. *Wyniosłe, dumnie; zuchwale, arogancko; superbe Mącz, PolAnt, Modrz, Calep, Cn; elate, insolenter Mącz, Calep, Cn; arroganter, imperiose, sublate Mącz, Cn; ferociter Mącz; iactuose, fastidiliter Calep; intoleranter Cn* (41) : Kto fie w łzczęściu pyłznie miewa/ A o przyiaśń ludzką niedba: Taki w łwey ciężkzkiej przygodzie/ Zadney pomocy nie naydzie. *BierEz* K3v, M4v; *RejJóz* Ev; *Mącz* 357d, 433d; Widzę brácie łtapałz pyłzno/ Niewiem być ná dobre wyłzłó/ Boć nie długo czekać tego/ Ze też zá mną łkoczylz pliego *RejZwierz* [238]; Iáchał do Rzymu S. Anzelmus/ y znim Krol łwe połty połłał/ pyłzno do Papieža włkázuiąc: ifz/ by miał krolełstwo tráćić/ tedy tego w łwym páńłtwie nie dopuści/ aby miał Inuełtytury tráćić. *SkarŻyw* 336; *Iactuose* – Piłznie [!] z chłubą. *Calep* 496b, 410a, 1031a.

W połączeniach szeregowych (5): *Insolenter etiam pro arroganter et superbe, Pyłznie/ buynie/ rołpułtnie. Mącz* 399a, 124d, 280c, [460]c; A ták włtáwicznie trzeba fię o to łtárać/ [...] ábyłmy łkłádáli nádętość/ á nic pyłzno nieczynili/ nic hárdzie/ nic okrutnie. *ModrzBaz* 69.

Zwroty: »pysznie się chłubić« (1): IEleń fie pyłznie chłubił/ włzymá y rogi *RejZwierz* 119.

»mówić, rzec *pyszno* (*pysznie*)« = *elate a. sublatius dicere, adhibere pompam in dicendo Mącz; loqui superbe PolAnt* [szyk zmienny] (11:1): Nie mow pyłzno/ być ná złe nie wyłzłó. *BierEz* K4v, K2; *RejRozm* 400; *RejKup* ee2; Bogáthego gdy podeyda/ wiele ma nágrodzićielow łzkody: gdy pyłłnie co rzekł [locutus est superba]/ włpráwiedliwiáli go. *Leop Eccli* 13/26; Táke o tym rozumiem/ choć nie mowi pyłzno/ Gdyby ná tę Koronę/ łławną też co przyłzłó. Stałby nam zá drugiego/ ten cny pan Hektorá *RejZwierz* 69, 64, 91; *Mącz* 123b, 309a, 457d; *BudBib Ps* 16/10.

»pysznie (*pyszno*) się nieść« = *zachowywać się wyniosłe; exserere caput Mącz* (2): *Spiritus sibi sumere et arrogationem, Náđeto á pyłznie fie nieść. Mącz* 432b, [388]a.

»pysznie (*pyszno*) odpowiadać (*a. odpowiedzieć, a. odpowiedź dać*)« = *superbe responsum reddere Mącz* (3): *BierEz* M3; Krol wzyał [od posłów krzyżackich] miecze/ nie gniewał fie ani pyłzno odpowiadał/ iedno wełtchnął á Pánu Bogu to poruczył *BielKron* 384; *Mącz* 433d.

»pysznie (*pyszno*) się stawić« [szyk zmienny] (2): *Mącz* 457d; A dziłia iuż widzimy nacż kuńłztatum wyłzłó/ Ze fie iuż włzemu łwiátu chłopi łtáwią pyłzno. *RejZwierz* 242.

»pysznie urągać« (1): Długoż pyłznie vrągáć ma/ człek nieżyczliwy? *GrabowSet* H3v.

Szeregi: »hardzie, (i) *pysznie*« (2): Człowieká pyłznego y chłubnego názywáią łzyderzem/ ábowiem fię łpráwue hárdzie y pyłznie [qui facit opera sua in ira superbiae]. *BibRadz Prov* 21/24; *Calep* 350b. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]

»nadęto (nadęcie), (a) pysznie« [szyk 2:1] (3): Attollere supercilium, proverbium, Pyźnie/ nádęto fie ftáwić. *Mącz* 457d, 432b; *Calep* 544a. [Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.]

»pysznie a spanile« (1): Adhibere pompam in dicendo, Pyźnie á fpánile mowić. *Mącz* 309a.

W przeni (2) :

Zwrot: »trząść rogi [I pl] pyszno« = zachowywać się *butnie* (2): (*did*) Ruben [...] mowi ku braciey (-) Abarzoch my w on czas na tho [zdradzenie Józefa] trzęśli rogi piźno A baczycieysz nacz tu teraz nam to włytkim wyfzlo *RejJóz* P2v, K3v.

2. *Z przepychem, okazale, wspaniale; ambitiose, delicate, gloriose, magnifice, pompatice, regaliter, regie, speciose* *Mącz* (27) : Tám go [król Naktanab Ezopa] więc pyźnie dárował/ Y Ligurgowi dań połłał *BierEz* G3; *RejKup* v5v; *RejWiz* 26v; *Regaliter*, idem quod *Regie*, Po królewsku. *Metaphorice*. Známينية [!]. *Koźtownie/ Pyźnie*. *Mącz* 349d; *Villa urbana*, [...] páński álbo biały dóm może być zwan/ przed tym tákowe domy piźnie wogrodziech ná wefołych mieyscách ftarzi wyftáwiáli á zwálzczą we Włofzech. *Mącz* 496c, 104d, [114]d, 182a, 204c [2 r.], 309b; *Abowiem pátrz* kiedy kogo wedle fwiátá chwałá iź czyfity pan/ czyfity porządek około niego/ czeládzi dofyć/ koni dofyć/ ná ftole pyźnie *RejZwierc* 115; *KochMRot* B2; *Calep* 287b.

Zwrot: »pyszno (pysznie) chodzić, nosić się« = *nosić kosztowne ubrania; gloriose amiciri, magnifice incedere* *Mącz* (5:3): [Likurgus] młodziencom tilko iedno odzienie mieć dopuścił przez czały rok, aby ieden nad drugiego pyźniey nie chodził *BielŻyw* 27; *GliczKsiąż* F4v; *BielKron* 275; *BielSat* D4; *Speciose ingredi*, *Pyźnie/ vbránie* fie nościć. *Mącz* 404d, 146d, 204c; *BielRozm* 30.

Wyrażenie: »pysznie (pyszno) ubrany« (3): *RejPos* 243v; Y iáko byłá miedzy infzemi pyźnie vbránemi pánnámi poftáwiona tá vboga Hefter á pokorna żydoweczka *RejZwierc* 201; *SkarŻyw* 27.

Szeregi: »pysznie i z wielkim dostatkiem« (1): *Bibit et edit opipare et sane apparate*, *Pyźnie vziwa* y s wielkim doftátkiem. *Mącz* 280a.

»pyszno a szarłatno« (1): Bo yákoć fie dzyecyę zá młodu pyśfno á sfárłatno náuczcy chodzić/ potym thák fie będzie odymáło y perzyło/ żeć y ludzi nye będzie chcyáło znáć *GliczKsiąż* F4v.

a. *O zwierzęciu* (1) : Koń ku bitwie náftroiony muśi być tłufty/ pyźnie ftapáiący/ á vbrány. *RejAp* 79v.

Synonimy: 1. *buczno, bujno, butnie, chełpliwie, chłubliwie, nadęcie, nadęto, srogo, szumno, śmieie, wysoce, zuchwale*; 2. *bogacie, dostatnie, hojnie, kosztownie, okazale, spanile, wspaniale, wystawnie, znamienicie*.

Cf NIEPYSZNIĘ, PYSZNOMOWNY, PYSZNOSTĄPY